

SLOVENSKI DOMOVI V JUŽNI AMERIKI

Martin Jevnikar

UVOD

Slovenski povojni begunci so živeli v taboriščih v Italiji, kamor so prišli iz Avstrije, kjer razmere niso bile varne. Angleži so po vrnitvi domobrancev nameravali poslati v Jugoslavijo tudi civilne begunce, zato so mnogi zbežali iz taborišča v Vetrinju v Italijo ali na kmete po Koroškem.

Dne 4. junija 1945 je prišel v Vetrinje komandant 8. angleške armade feldmaršal Vicont Harold Alexander. Pogovarjal se je z majorjem Barrejem in slovenskim zastopnikom dr. Meršolom. Zanimal se je za slovenske begunce, zakaj so zapustili domovino, zakaj se nočejo vrniti in kaj se je zgodilo z vrnjenimi domobranci. Dr. Meršol mu je vse pojasnil in ga prosil, naj jim pomaga pri preselitvi beguncev v tuje dežele. Že istega večera je maršal Alexander izdal nov ukaz glede Jugoslovancev in v 3. točki zapisal: "Vse te osebe se bodo štete kot preseljene in bodo končno napotene v Italijo."

Ker si begunci sami niso mogli pomagati, so se obrnili na dr. Miho Kreka, bivšega ministra v jugoslovanski vladi, ki je živel v Rimu in po svojih močeh pomagal vsem, ki so se obrnili nanj. Hodil je od enega do drugega poslaništva in prosil, da bi sprejeli slovenske ljudi. Nekatere države bi sprejele samo mlade in zdrave, v drugih je bilo neugodno podnebje ali pa so bile neurejene družbene razmere. Argentina je bila edina, ki je imela ugodne in zdrave življenjske razmere in bi sprejela vse ljudi ne glede na starost in zdravje.

Marca 1946 se je dr. Krek obrnil na slovenskega izseljenskega duhovnika Janeza Hladnika v Buenos Airesu in ga prosil, naj pomaga

slovenskim beguncem v Argentino. Hladnik je razumel prošnjo in se lotil dela. Hodil je na Dirección de Inmigraciones in na Ministrstvo za kmetijstvo, pod katero je spadala emigracija. Bilo je veliko ljubeznivih pogovorov in načrtov, vendar nič konkretnega.

V tej skrbi se je Hladnik zatekel k svojemu znancu, ki mu je že večkrat pomagal, ministru za narodno zdravstvo dr. Ramónu Carillu. Ta je 20. novembra 1946 pripravil Hladniku avdienco pri predsedniku republike generalu Perónu. Sprejem je bil kratek, ker je bil Perón o vsem obveščen. Hladnik mu je oddal pripravljeno spomenico s prošnjo, da bi se smeli slovenski begunci naseliti v Argentini. Na to mu je predsednik odgovoril: "Jaz hočem, da ti ljudje pridejo v Argentino." Hladnika je predstavil svojemu dekanu in naročil, naj vse zadeve uredi z njim.

Čez nekaj dni je minister Carillo spremil Hladnika na emigracijsko direkcijo, kjer je ravnatelju predstavil svoj socialni odbor, ki bo skrbel za vselitev. Dobil je naročilo, naj predloži prvo skupinsko listo s 500 imeni in podatki oseb za vselitev. Enak socialni odbor naj ustanovijo tudi v Rimu, potrdila pa ga bo tukajšnja direkcija za emigracijo. Odbor bo odgovoren za vsakega priseljenca.

Hladnik je imel ogromno dela in težav s starimi naseljenci, ki so jih v domovini hujskali proti beguncem. 25. januarja 1947 sta prišla v Buenos Aires prva priseljenca, duhovnika Jože Košiček in Anton Grčman, in prva lista s 500 imeni. Hladnik jo je takoj vložil in v treh dneh je bila potrjena. V letu 1947 so začeli v manjših skupinah prihajati Slovenci iz Italije. Bili so fantje in dekleta in so takoj prijeli za delo, ker niso našli nič pripravljenega.

Tedaj je Tone Skubic iz Višnje Gore, ki je bil med vojno glavar v Novem mestu, Hladnika pregovoril, da je pristal na ustanovitev Kluba slovenskih beguncev. 22. oktobra 1947 so klub ustanovili, predsednik je bil Hladnik, tajnik pa Skubic. Nujno potrebna bi bila pisarna in vsaj skromno gostišče, kjer bi priseljenci lahko odložili svoje stvari in naslednji dan odšli na delo. Hladnikov prijatelj Aurelio Vargas je odstopil svojo prazno hišo v ulici Austria 2703 in tako je nastal prvi slovenski dom v Argentini.

Septembra 1947 se je z ladjo spet pripeljalo več izseljencev in Hladnik je prosil tajnika komiteja za sprejem emigrantov, da bi smeli tudi Slovenci uživati ugodnosti emigrantskega hotela. Prošnjo so uslišali, mnogi so smeli ostati v hotelu nekaj dni, tu so imeli hrano in posteljo. Takoj so dobili osebne dokumente, mogli so si poiskati delo in stanovanje, mnogi pa so dobili ponudbo za delo že v hotelu.

Prihajali so novi naseljenci in Klub slovenskih beguncev ni več zadoščal. Zato so 25. januarja 1948 ustanovili Društvo Slovencev, ki se je 28. februarja 1962 preimenovalo v Zedinjeno Slovenijo. Za predsednika je bil izvoljen Miloš Stare, za tajnika Tone Skubic. Društvo je pospešilo naseljevanje v Argentino in do konca leta 1950 je prišlo skoraj 6.000 slovenskih izseljencev, s tem pa je bilo tudi konec naseljevanja.

Po občnem zboru je župnik pri Sv. Juliju Ramón Figallo brezplačno odstopil župnijske prostore, veliko hišo v ulici Victor Martínez št. 50. Slovenci so ime ulice poslovenili v Martinc in Martinc je postal pojem. V tej hiši je imela sedež cela vrsta novih slovenskih organizacij, nekaj družin je dobilo v njej tudi stanovanje. Za osem družin so najeli hišo z vrtom v ulici Ramón L. Falcón 4158.

Ta hiša je Društvu Slovencev ugajala, ker je bila prostorna in je imela velik zazidljiv vrt. Bila je samo streljaj oddaljena od glavne buenosaireške avenije Rivadavia, ki povezuje prestolnico z vsemi mesti na zahodni strani velikega Buenos Airesa. Ker so vedeli, da se bodo morali prej ali slej izseliti iz Figallove župnijske hiše, so se začeli pogajati z lastnikom dr. Maldonadom za nakup. Zahteval je 300.000 pesov za hišo in 1308 kvadratnih metrov vrta, in sicer 220.000 pesov ob podpisu pogodbe. Odbor si ni upal sprejeti ponudbe, zato je delo zaspalo do leta 1954, ko je akcijo prevzelo Slovensko dušno pastirstvo, ker je bilo treba izprazniti hišo v ulici Martínez.

Hišo so kupili 5. julija 1954 za 280.000 pesov. Ker so v njej stanovali slovenske družine, ki se niso hotele ali mogle izseliti (samo dve sta odšli, dve pa sta bili tu še leta 1967), so julija in avgusta 1956 zgradili lesene prostore v ozadju vrta za urade in ustanove, ki so delovali v novi domovini.

SLOVENSKI DOMOVI

Slovenska hiša – Ramón L. Falcón 4158

Gre za osrednji slovenski dom v Buenos Airesu in v Argentini sploh.¹ Sedanjo štirinadstropno Slovensko hišo so začeli graditi 8. julija 1962 in jo v glavnem dokončali v petih letih. V pritličju je velika dvorana z odrom in galerijo s 600 sedeži. Pred vhodom v dvorano je velika avla z barom in pritiklinami, iz nje vodi stopnišče v prvo nadstropje. Tu so gostinski prostori: kuhinja, obednica, predobednica, shramba s pritiklinami in enosobno stanovanje s kopalnico. V drugem, tretjem in četrtem nadstropju so večje in manjše sobe. V drugem nadstropju je enosobno stanovanje za slovenskega dušnega pastirja, v tretjem stanovanje za hišnika. Tu je tudi mala dvorana s 85 sedeži. V ostalih sobah so razne ustanove, ki so bile prej v lesenih barakah. V teh sobah je pouk slovenskega šolskega tečaja nadškofa dr. Jegliča, prav tako ima tukaj pouk slovenski srednješolski tečaj in, dokler je deloval, slovenski oddelek filozofske fakultete ukrajinske katoliške univerze v Buenos Airesu.

Na dvorišču so zgradili spominsko cerkev Marije Pomagaj, kjer je vsako nedeljo slovenska maša in občasno razne cerkvene slovesnosti. Ena takih je vsakoletno žegnanje na obletnico blagoslovitve začasnih prostorov v Slovenski hiši (25. novembra 1956 jih je blagoslovil škof Rožman). V Slovenski hiši so vsak junij spominske prireditve v spomin na žrtve revolucije, prireditve *Duhovnega življenja*, ki je najstarejši slovenski list v Argentini (izhaja od 13. maja 1933), tu so akademije

¹ Slovenski domovi so bili opisani v *Zbornikih Svobodne Slovenije (ZbSvSl)*, navadno brez podpisa. Nekateri tudi v ljubljanski *Družini*.

Vsi domovi pa so opisani (spet brezimno) v *Zborniku 1967*, 355–98, s številnimi slikami.

Večjega pomena so razprave: Pavle Rant, "Gospodarski položaj in uspehi poveljne emigracije v Argentini", *ZbSvSl* 1956, 217–24; Martin Mizerit, "Zelena veja", *ZbSvSl* 1957, 173–81, z več slikami; J. Kr., "Misel o slovenskih domovih", *ZbSvSl* 1967, 355–98; ker so tu opisani vsi domovi, bom pri posameznih navajal samo ta zbornik in strani.

društev in šol, gledališke predstave, umetniške razstave, tu je sedež šolskih tečajev in pevskih zborov, skratka, glava in srce slovenskih ljudi v Argentini.

Iz Slovenske hiše prihajajo pobude in spodbude za slovenske šolske tečaje, ki so razširjeni po krajih, kjer je več Slovencev.

Ker nista bili ne Društvo Slovencev ne Slovensko dušno pastirstvo pravna oseba, so lastništvo Slovenske hiše formalno prepisali na nadškofijo v Buenos Airesu, nadškof pa je podpisal protipogodbo, da je Slovenska hiša last Slovenskega dušnega pastirstva in da se mora uporabljati za oskrbo Slovencev. Vse načrte je izdelal arh. Marjan Eiletz, ki je delo tudi vodil.

Notranjost slovenskega doma v San Martinu, Buenos Aires (Foto: Zvone Žigon)

Slovenski dom v Carapachayu

Povojni izseljenci so se naseljevali tudi v severnem delu velikega Buenos Airesa, kjer je že živelo večje število predvojnih primorskih izseljencev. Sprva niso imeli nobenega prostora za zbiranje, ko pa je 1949 postal Albin Avguštin kaplan v Floridi, je pri župniku dosegel, da

so lahko imeli večkrat mašo v župni cerkvi, po maši pa so se zbirali v župni dvorani. Da bi se bolje organizirali, so leta 1950 ustanovili krajevni odbor Društva Slovencev. Ko so 1954 kaplana Avguština predstavili, je 60 slovenskih družin z 250 člani poiskalo v Carapachayu kapelo, v katero jim je večkrat prihajal maševat kaplan Avguštin. Ko so pričeli otroci doraščati za šolo, jim je argentinski župnik odstopil nekaj prostora za slovenski tečaj. Aprila 1960 so kupili stavbno parcelo in po treh letih še eno in na njih zgradili Slovenski dom, v katerem je v šolskem letu 1961/62 že delovala šola Josipa Jurčiča. V domu so prostori za vse organizacije, dvorana za prireditve in mašo, tečaje, knjižnico in točilnico. Važnejše prireditve obiskujejo tudi Slovenci iz drugih krajev.²

Slovenska pristava Castelar, občina Moron

Pristavo je 16. junija 1951 kupilo Društvo slovenska pristava in povezuje okrog 700 ljudi. Po težavah in negotovostih so 1959. zgradili stavbo z veliko sobo ob vhodu. Tu je nedeljska maša in šolski tečaj Franceta Prešerna. Postavili so pokrit oder in igrišče z gugalnicami za otroke. Poleg krajevnih prireditev so na Pristavi vsako leto: slovenski dan, mladinski dan in prireditev *Duhovnega življenja*. Že šestnajsto leto izhaja *Glas s Pristave* (od 1981). Po zaslugi župnika Fr. Himmelreicha ima cesta ob Pristavi od slovenske osamosvojitve ime Calle Republica de Eslovenia. Župnik Himmelreich je vikar argentinskega vikariata in je cerkev sam zgradil. Istočasno je podpolkovnik in vrhovni policijski kurat.³

Slomškov dom v Ramos Mejía

Ta dom je postavilo 250 slovenskih družin in ga poimenovalo po A. M. Slomšku. Julija 1959 so kupili prvo stavbno parcelo, 5. marca 1961 so ustanovili Društvo Slomškov dom in kupili še sosednjo parcelo s staro hišo. Dom so ob veliki udeležbi blagoslovili 17. septembra. Prireditve so bile tako velike, da je postal dom premajhen. Po načrtih arh.

² Gl. *ZbSvSl* 1967, 366–68 s sl.; *Družina*, 22. jan. 1995, s sl.

³ Gl. *ZbSvSl* 1967, 368–72 s 3 sl.

Zunanost enega največjih slovenskih domov v Argentini v San Justu, Buenos Aires (Foto: Zvone Žigon)

Marjana Eiletza so zgradili nov Slomškov dom in ga blagoslovili 11. septembra 1966. V njem je velika družabna soba z galerijo, tu je vsako nedeljo slovenska maša, v I. nadstropju je moderna dvorana, poleg še manjša dvoranica, štiri sobe za šolski pouk, soba za vsakokratnega slovenskega dušnega pastirja idr.⁴

Naš dom San Justo

Mesto San Justo, občina Matanza, provinca Buenos Aires, je središče krajev, v katerih so večja in manjša slovenska naselja. V začetku so se Slovenci zbirali v župni cerkvi pri slovenski maši in v župni dvorani za gledališke predstave Farnega odra. Odprli so tudi šolski tečaj Franceta Balantiča (106 otrok). Kupili so staro hišo z dvoriščem in jo blagoslovili 21. oktobra 1956. Nato so jo modernizirali in prenovili. Na pročelju je 12 visokih oken, ki razsvetljujejo dvorano v I. nadstropju. Pod njo v pritličju so gostinski prostori. Ob dvorani v I. nadstropju je večja dvorana, v katero lahko razporedijo 4 razrede. Kadar ni pouka,

⁴ Gl. ZbSvSI 1967, 372–76 s 3 sl.

služi dvorana za kulturne in manjše družabne prireditve. Dvorano oddajajo domačinom za družinska slavlja, npr. poroke, pojedine. V domu so upravni prostori, stanovanje za hišnika, pevski zbor in druge organizacije. Naš dom ima 575 članov, v njem pa se zbira skoraj 1400 ljudi.⁵

Slovenski dom San Martín

Zunanost slovenskega doma v San Martinu, Buenos Aires (Foto: Zvone Žigon)

V mestu je močna slovenska naselbina, prav tako v bližnjih mestih, ki težijo k San Martinu. Potrebe po slovenski šoli in cerkvi so se pojavile že po prihodu, zlasti je bil podjeten duhovnik Karel Škulj, ki pa je kmalu umrl. 15. septembra 1960 je odbor kupil staro hišo z obširnim vrtom. Ljudje so sami zravnali dvorišče, zgradili športno igrišče, zgradili velik pokrit prostor, ki služi za dvorano, v hiši pa uredili stanovanje za hišnika. Ob športnem igrišču so zgradili železobetonsko verando, pod njo pa dve sobi. V domu so 4 šolski prostori za tečaj dr. Gregorija Rožmana, soba za šolske seje in knjižnico, okrepevalnica in

⁵ Gl. ZbSvSl 1967, 377–80 s 3 sl.; Družina, 29. januar 1995 s sl.

sobe za društva. L. 1966 je obiskovalo tečaj 136 otrok. Pravno je dom zadruga in ima 285 članov.⁶

Slovenski dom Miramar

Po vojni je državna uprava zgradila na področju med Mar del Plata in Miramarom velike hotele, cela naselja, šole. Ves obalni pas ob morju na obeh straneh ceste so pogozdili z borovci. Pri teh delih je dobilo zaposlitev tudi več slovenskih izseljencev. Ko so si uredili življenje, so se nekateri za stalno naselili v teh krajih, zlasti v Miramaru. V mestu in okolici so si postavili hiše in skozi vse leto imajo dober zaslužek. Poleti oddajajo hiše ali sobe kopalcem iz Buenos Airesa. Slovencev je v Mar del Plata okrog 50, v Miramaru okrog 60. Prva leta je bila tu tudi slovenska šola. 23. aprila 1954 so kupili parcelo za Slovenski dom, članov je bilo takrat 14. Temeljni kamen so položili 11. marca 1961. Dom ima dvorano za prireditve, šolske prostore Janeza Trdine in lepo knjižnico. Duhovnik Boris Koman stanuje v cerkveni šoli in zbira rojake enkrat na mesec v vsakem kraju.⁷

Slovenski dom v Berazategui

Berazategui je mesto ob železnici F.N.G. Roca, v pokrajini pa je še več manjših mest in povsod živi nekaj Slovencev. Za slovensko kulturno življenje se je spočetka zanimalo le 19 družin in na širšem področju še šest. Kljub temu so se odločili za Slovenski dom in prvo parcelo kupili 1961, drugo 1963, 29. novembra 1965 pa so dom že blagoslovili. Slovenski dom je v fasti 15 delničarjev – slovenskih družin. V domu sta večja prostora z odrom za šolski tečaj Ivana Cankarja in za mladinski pevski zbor, pridobil si je naslov "slovenski slavčki" v Berazategui, ki pripravlja razne proslave. V domu deluje tudi dekliška organizacija.⁸

⁶ Gl. *ZbSvSl* 1967, 381–84 s 3 sl.

⁷ Gl. *ZbSvSl* 1967, 393–95 s sl.: *Družina*, 12. mar. 1995 s sl.

⁸ Gl. *ZbSvSl* 1967, 364–66 s sl.

Spomenik duhovniku msgr. Janezu Hladniku v Slovenskem domu v Lanusu (Buenos Aires), na območju naselja "Slovenska vas", ki jo je ustanovil prav msgr. Hladnik (Foto: Zvone Žigon)

Hladnikov dom v Slovenski vasi – Villa Eslovena

Ko so prišli slovenski izseljenci 1948 v Buenos Aires, je izseljenski duhovnik Janez Hladnik želel, da bi jih stanovalo čim več skupaj, da bi lažje ohranili narodno zavest. V predmestni občini Lanus (na jugovzhodnem delu Buenos Airesa) je kupil veliko parcelo, ki so jo razdelili na gradbene parcele za več kot 120 hiš. Zagotovili pa so tudi parcele za javne ustanove. L. 1957 je škof Gregorij Rožman blagoslovil zemljišče, na katerem so zgradili cerkev Marije Kraljice, župnišče, farne šole: vrtec, osnovno in srednjo šolo (skupaj za približno 200 šolarjev), Baragovo misijonišče, zavetišče sv. Vincencija za bolne in ostarele (40 postelj), ki ga vodijo slovenske redovnice Marijine sestre, tiskarno, telovadnico, igrišče. Dva dni pred božičem 1956 so prišli v Slovensko vas lazaristi in prevzeli dušno pastirstvo. Slovenska župnija je odprta tudi Argentincem, ker je Slovencev premalo: 115 družin, to je približno 500 prebivalcev. Vsako nedeljo sta dve maši za Slovence in dve za Argentine.

Spomenik Francetu Balantiču v Slovenskem domu v San Justu
(Foto: Zvone Žigon)

Grbi slovenskih mest s knežjim kamnom, Slovenska hiša, delo arh. Jureta Vombergarja (Foto: Zvone Žigon)

L. 1954 so ustanovili Društvo Slovenska vas in z gradnjo doma so začeli maja naslednjega leta. Ker v vasi ni bilo cerkve, so domu prizidali kapelo. Polnočnica 1956 je že bila v domu in potem skoraj tri leta vsak dan maša. V domu je velika dvorana z odrom, šolski tečaj Friderika Barage, tu deluje mladinski pevski zbor, krajevni pevski zbor, dramski odsek in društvena knjižnica, ki je največja v Argentini. Hladnikov dom postaja pretesen in mislijo na novega. V Slovenski vasi so dolga leta izhajali *Katoliški misijoni*, ki jih je urejal p. Ladislav Lenček. V Slovenski vasi je zraslo in se izoblikovalo 18 duhovniških in trije misijonski poklici. V Baragov šolski tečaj hodi 60 otrok.⁹

⁹ Gl. *ZbSvSl* 1967, 385–88 s 3 sl.; *Družina*, 19. febr. 1995 s sl.

Slovenski dom v Mendози

Mendoza je 1100 km oddaljena od Buenos Airesa in v tem mestu in okolici se je naselila večja skupina slovenskih družin s številnimi otroki. Ko so si uredili življenje, so ustanovili Društvo Slovencev v Mendози (21. avgusta 1949). Takrat je štelo društvo 49 članov, danes zajema približno tretjino vsega slovenskega prebivalstva v Mendози in okolici, to je 147 družin ali 758 prebivalcev. Mislili so na novogradnjo, toda štirje zavedni možje so kupili veliko stanovanjsko hišo s prostornim svetom sredi Mendoze (18. novembra 1958), jo v nekaj mesecih prenovili in društva so se vselila vanjo.

V pritličju je sobica za seje organizacij, na levi salon za reprezentanco, za knjižnico in čitalnico. V prvem nadstropju je stanovanje za dušnega pastirja, velik salon za sestanke, tri sobe za šolski dopolnilni in srednješolski tečaj. V zadnjem šolskem letu je bilo v dopolnilnem tečaju, ki se imenuje po sv. Cirilu in Metodu, 50 učencev, 10 pa iz neslovenskega okolja. V domu je dvorana za prireditve, maše, kulturne nastope. Sprva je dosegal velike uspehe pevski zbor, ki ga je ustanovil in vodil ravnatelj Marko Bajuk. Zbor se je proslavil po vsej Argentini in v Bajukov spomin (umrl junija 1961) je vsako leto na Markovo nedeljo pevski koncert. V domu so še pomožni prostori, obsežno dvorišče služi za odbojko, ob straneh za balinanje, v ozadju je otroško igrišče. L. 1971 so lastniki odstopili dom Društvu Slovencev.

Na križišču dveh najpomembnejših cest je občina proglasila trg za Plazoleta Republica de Eslovenia, in to na pobudo in zaradi ugleda Slovencev. Na trgu so Slovenci postavili kapelico, klopi in kozolec. – Arh. Božidar Bajuk je po zgradbah Velikega semenišča, bolnišnice za srčno kirurgijo, Slovenskega doma in raznih cerkva znan po Južni Ameriki.¹⁰

¹⁰ Gl. *ZbSvSl* 1967, 390–93 s 3 sl.; *Družina*, 4. aprila 1995 in sl.

Planinski stan v Bariločah – provinca Rio Negro

Slovenski prijatelji planin so se naselili v planinskih Bariločah in se kmalu uveljavili po vsej državi. To so bili: dr. Vojko Arko, Dinko Bertoncelj, ki se je kot član argentinske ekspedicije v Himalajo 1954 povzpел na Dhaulagiri in potovanje opisal v istoimenski knjigi, Tonček Pangerc, ki se je v planinah ponesrečil, France Jerman idr. Maja 1954 so ustanovili Slovensko planinsko društvo, ki je zgradilo planinsko zavetišče Pod skalco v Tronadorskem gorovju in občasno izdaja glasilo slovenskih andinistov *Gore*. L. 1955 je v mestnem delu Barrio Lera, kjer imajo hiše nekateri slovenski naseljenci, kupilo zemljišče z zgradbo. Zgradbo so spremenili v Planinski stan, v katerega hodijo rojaki iz Buenos Airesa na počitnice. Hiša ima tri sobe, eno lahko spremenijo v majhno dvorano, kjer so prireditve in šolski tečaj Jakoba Aljaža. 20 učencev hodi k dopoldanskemu slovenskemu pouku, 13 k popoldanskemu, 6 otrok v vrtec.

Slovenska maša je v kapeli pri Hčerah Marije Pomočnice. Mašuje župnik Branko Jan, ki je zrasel v Slovenski vasi v Buenos Airesu in doštudiral na Teološki fakulteti v Ljubljani. V Bariloče je prišel pred devetimi leti in je prvi redni župnik za slovensko skupnost, istočasno pa je župnik v argentinski župniji Čudodelne svetinje. V župniji, ki šteje 22.000 ljudi ter spada med najrevnejše, je sam zgradil cerkev.

Tu je bilo v začetku 150 Slovencev, zdaj jih je blizu 300. L. 1969 je občina ustanovila otroški in mladinski pevski zbor Niños y Jovenes Cantores de Bariloche, ki ga je vodila Lučka Kralj Jerman in ga dvignila na svetovno višino. L. 1984 ga je izročila mlajšim rokam, od 1987 ga vodi Andrej Jan, župnikov brat, ki je doštudiral v Buenos Airesu in orgla pri mašah. Tu živi tudi Stanko Žužek, vrhunski atomski strokovnjak, zaposlen v atomskem centru v Bariločah.¹¹

¹¹ Gl. *ZbSvSl* 1967, 338–89 s sl.; *Družina* 1. jan. 1995 s sl.

Slovenska počitniška kolonija dr. Rudolfa Hanželiča v San Estebanu, provinca Córdoba

Dr. Rudolf Hanželič, duhovnik in profesor v Mariboru (roj. 1905 v Ormožu, u. 1979 v Los Cocos-Córdoba), je 1956 kupil velik kos planinskega sveta v vasi Dolores blizu železniške postaje v Kordobskih planinah na 1000 m nadmorske višine, s potokom v bližini in z naravnimi kopališči. Popravljaj, prezidaval in dokupoval je in uredil 6 poslopij s 27 sobami, 100 posteljami, 18 kopalnicami, kapelo in veliko galerijo. Slovenska počitniška kolonija je namenjena otrokom šolskih tečajev in vsem argentinskim Slovencem.¹²

SKLEP

Društvo Slovencev je imelo leta 1951 vpisanih v Argentini 983 slovenskih izseljenskih otrok do 14. leta starosti. Vsi so bili osnovnošolci, toda v argentinski šoli niso nič zvedeli o slovenščini. Duhovniki so ugotovili, da je tudi verouk nezadosten, zato so začeli že aprila 1949 zbirati otroke v zasebnih stanovanjih ali v župnijskih dvoranah, če so jih dobili v uporabo. Duhovnikom so se pridružili tudi učitelji in začeli poučevati slovensko zgodovino, zemljepis, branje in pisanje in petje ljudskih pesmi. Toda vse to je bilo nenačrtno, priložnostno in ni zajelo večine otrok.

Ker torej izseljenci niso imeli ne slovenske cerkve ne šole ne prosvetne dvorane, so si zamislili slovenske domove povsod tam, kjer je bilo naseljenih več rojakov. Z domovi so tako prišli do lastne cerkve, prosvetne dvorane, šolskih prostorov, otroških in mladinskih igrišč, balinarskih stez in gostinskih prostorov. Mogli so zaživeti kot narodna skupnost.

Napori so bili skoraj nečloveški. Zlasti ob sobotah so moški in ženske zravnavali zemljo in jo pripravljali za zidavo, kopali temelje, jarke,

¹² Gl. *ZbSvSl* 1967, 396–98 s 4 sl.

v Slovenski vasi so delali tudi ceste, redno plačevali vse stroške, ki niso bili majhni. V Miramaru je npr. sodelovalo samo 14 članov, v Berazategui 15 družin, v Carapachayu 60 družin. Te domove morajo Slovenci redno vzdrževati. Posebnost je Slovenska počitniška kolonija dr. Rudolfa Hanželiča, ki jo je sam kupil in pripravil za kolonijo šolskih otrok.

Šolske tečaje je kmalu začelo podpirati Društvo Slovencev,¹³ in sicer gmotno in moralno, 1950 pa je prevzelo skrb za organizacijo tečajev. Sprva so izdajali za branje tiskane pole, od 1950/51 do 1952 šolski list *Mladina*, 1951 pa je izšla prva šolska knjiga *Naša beseda*. Druga, nižja skupina uporabljaja pri pouku *Božje stezice*, ki izhajajo od 1951 kot mesečna priloga *Duhovnega življenja*. Pozneje so izdali čitanke za vseh osem razredov osnovnošolskih tečajev.

SUMMARY

SLOVENE HOMES IN SOUTH AMERICA

Martin Jevnikar

The paper discusses the difficulties which were encountered by the post-war Slovene emigrants in Argentina, and the successes they have achieved through hard work and perseverance. They went there without money or knowledge of the Spanish language, and of 6,000 half were simple peasants. Among them were almost a thousand school-aged children, as well as the elderly and infirm.

They established their own society, which looked after relations with authorities, housing and jobs. As there were around 60 priests among them they began to gather the children in private houses or parish halls and taught them the catechism and their mother tongue, and sang folk

¹³ Franc Pernišek, "Ob 25-letnici Društva Slovencev", *ZbSvSl* 1971-1972, 347-80.

and popular songs. They also quickly found teachers and organized school lessons on Saturdays and Sundays.

Because the emigrants were used to Slovene churches, schools and instruction halls, the Slovene emigrants in Argentina began to build Slovene Homes everywhere there were large groups of settlers. There were a great deal of difficulties; they didn't have money to buy land for the Homes, they had to go to work if they wanted to live or their families to survive.

But they didn't despair. In some places there were very few of them, but they chose to build a collective institution. In Miramar a small group of only 14 emigrants worked together, in Berasategui 15 families, in the "Slovene Village" (Villa Eslovena), established by Slovenes, where they have built some 120 houses, they have erected a church, the Hladnik House, a rectory, parish schools, the Baraga mission, the St. Vincent Haven for the Sick and Aged (40 beds), playgrounds and sports grounds, the Sloga Savings Bank, etc.

They built nine such Homes which have been used to hold Slovene masses, as educational halls, schools, catered halls, playgrounds and sports grounds, a place to go on Saturdays and Sundays to learn, enjoy themselves and maintain their Slovene national consciousness.

They publish the weekly *Svobodna Slovenija*, and since the proclamation of the Slovene state have started to visit the homeland, some even moving to the Republic of Slovenia.